

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister Hugo de Jonge
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Ons kenmerk
DPZ/10684531

Dienst
Dienst Publiekszaken
Afdeling
Verkiezingen

Datum

16 februari 2024

Onderwerp

Evaluatie Tweede Kamerverkiezing 2023 kiezers buiten Nederland

Geachte heer De Jonge,

Op 22 november 2023 vond de vervroegde Tweede Kamerverkiezing plaats. De gemeente Den Haag organiseert de verkiezingen voor de Nederlandse kiezers in het buitenland. In totaal waren 107.669 Nederlanders in het buitenland geregistreerd in het permanente register voor kiezers buiten Nederland. Ook 1.778 kiezers die met een briefstem wilden stemmen omdat zij tijdelijk in het buitenland verbleven hebben zich geregistreerd bij de gemeente Den Haag. Van hen hebben 69.545 hun stem uitgebracht. Deze briefstemmen zijn geteld door de briefstembureaus Den Haag, Curaçao, Sint Maarten en Aruba. Het percentage van geregistreerde kiezers dat de stem uitbracht ligt op bijna 65%. Dat zijn meer briefstemmen dan tijdens de Tweede Kamerverkiezing in 2021 (63.340), maar met 92.772 geregistreerde kiezers in 2021 wel een iets lager percentage (TK21: 68%).

De vervroegde verkiezing betekende een zeer korte voorbereidingstijd. Toch is de organisatie van de verkiezing goed verlopen. Uiteraard heeft de gemeente Den Haag werkenderwijs ook verbeterpunten ontdekt, die wij graag delen.

Kerncijfers Tweede Kamerverkiezing van 22 november 2023

Geregistreerde kiezers permanente registratie	107.669
Aantal geregistreerde kiezers dat stembiljet per post wenst te ontvangen	21.995
Aantal geregistreerde kiezers dat stembiljet per e-mail wenst te ontvangen	85.500
Aantal aangevraagde en verstrekte briefstembewijzen	101.563
Aantal aangevraagde en verstrekte vervangende briefstembewijzen	3.227
Aantal kiesgerechtigden dat hun stem door iemand in Nederland liet uitbrengen via een schriftelijke volmacht.	1.619
Aantal kiesgerechtigden dat met een kiezerspas kon stemmen	1.260
Geregistreerde kiezers, tijdelijk in het buitenland (M3)	1.778
Waarvan (M 3) met een vervangend briefstembewijs	287
Aantal te laat ontvangen briefstemmen (d.d. 12 januari 2024)	1.241

Meer uniformiteit is makkelijker communiceren

Veel aandacht in de voorlichting gaat uit naar het communiceren van deadlines en afwijkingen op de standaardregel. Voor de kiezer is het gemakkelijker als een aantal regels gelijkgetrokken wordt. In de evaluatie van de kiescollegeverkiezing van maart 2023 noemde ik al de drie data voor ontvangst van briefstemmen. Een ander voorbeeld zijn de deadlines van aanvragen. De laatste dag voor registratie van kiezers buiten Nederland om te kunnen stemmen voor de Tweede Kamerverkiezing van 22 november was gesteld op 11 oktober 2023. Dat was ook de laatste dag waarop een kiezerspas of stemmen via volmacht kon worden aangevraagd. Kiezers die tijdelijk in het buitenland verbleven konden zich nog tot en met 25 oktober 2023 registreren. Omdat die laatste datum ook dicht bij de verkiezingsdag ligt, zou de gemeente Den Haag die datum graag hanteren voor alle aanvragen.

De kiezers die tijdelijk in het buitenland verblijven, mogen zich registreren met een geldig rijbewijs. Een identiteitsbewijs dat voor de andere kiezers en het stemproces zelf niet geldig is. De gemeente vermoedt dat het mogelijk maken van identificatie met een rijbewijs het misverstand wekt dat ook met een rijbewijs gestemd kan worden en adviseert daarom het rijbewijs niet als identiteitsdocument te accepteren.

Tijdige ontvangst briefstembescheiden

De stembescheiden konden pas laat per post worden verstuurd vanwege de bezwaartermijnen voor de kandidatenlijsten. Op dinsdag 24 oktober 2023 kon de gemeente de kiezers via e-mail het stembiljet sturen. Pas op vrijdag 3 november kon het volledige pakket aan drukwerk (stembiljet, kandidatenlijsten en steminstructie) per post toegestuurd. Het advies aan de kiezers is steeds om te kiezen voor ontvangst van het stembiljet per e-mail, maar niet voor iedereen is dat een haalbare manier om te stemmen.

Om de kiezer toch op tijd te bereiken, heeft de gemeente de kiezers waarvan het e-mailadres bekend is, het stembiljet ook per e-mail gestuurd. 1.429 kiezers waarvan het e-mailadres niet bekend was, ontvingen een extra mailing met begeleidende brief en stembiljet, maar nog zonder kandidatenboekje en instructie. Deze mailing was namelijk veel sneller per post aan te bieden. 25 oktober. Met de drukker en uw ministerie en de Kiesraad wil de gemeente voor de Europees Parlementsverkiezing in gesprek om te bespreken hoe er voor een tijdige verzending van de stembescheiden per post gezorgd kan worden.

Voor veel kiezers in het buitenland geldt dat zij de voorkeur hebben voor digitale ontvangst van de stembescheiden. Het vervangend briefstembewijs kan per e-mail verstuurd, maar daarvoor is iedere verkiezing opnieuw een aanvraag nodig. Het zou de drukwerk- en portokosten verlagen en het verkiezingsproces voor veel kiezers makkelijker maken. Als het vervangend briefstembewijs optioneel ook direct per e-mail verstuurd kan worden. Net als het stembiljet.

Voorlichtingscampagne kiesgerechtigden

Sinds de val van het kabinet op vrijdag 7 juli is het aantal geregistreerde Nederlandse kiezers voor de Tweede Kamerverkiezing tot de registratiedeadline gegroeid met 10%. De belangstelling voor deze verkiezing is ondersteund met een voorlichtingscampagne vanuit de gemeente Den Haag en Nederland Wereldwijd. Op 1 augustus 2023 waren alle aanvraagformulieren en informatie beschikbaar op de website www.stemmenvanuithetbuitenland.nl en is de voorlichtingscampagne gestart. Ook op de website van Nederland Wereldwijd was de belangrijkste informatie te vinden. In augustus 2023 is een communicatieplan gedeeld met uw ministerie dat de gemeente Den Haag samen met Nederland Wereldwijd van het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft opgesteld en volledig heeft kunnen uitvoeren. Ook nu zijn nog niet geregistreerde kiezers bereikt met online advertenties, animaties op YouTube en social media. Ambassades en consulaten, generaal, zijn gevraagd om informatie via hun kanalen over de verkiezing te delen. De kiezer kon deze Tweede Kamerverkiezing de briefstem afgeven.

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk

DPZ/10684531

of opsturen naar iedere ambassade en consulaat-generaal. Ongeveer 14% van de ontvangen briefstemmen is op deze manier door de gemeente Den Haag ontvangen. De consulaire posten vormen een persoonlijke en servicegerichte plaats in het woonland van veel Nederlanders. Daarom werkt de gemeente met Nederland Wereldwijd samen om de ambassades en consulaten-generaal nog strategischer in te zetten bij verkiezingen voor kiezers buiten Nederland.

Tot slot

Door de belangstelling voor deze vervroegde Tweede Kamerverkiezing heeft de gemeente Den Haag weer een toename gezien in het aantal kiezers dat zich wilden registreren. Dit had als resultaat dat wij in augustus 2023 de 100.000^e kiezer voor deze verkiezing konden verwelkomen. Voor de aanstaande Europees Parlementsverkiezing staat de teller op moment van schrijven op 94.987. De gemeente Den Haag hoopt door verdere samenwerking met uw ministerie en Nederland Wereldwijd weer meer kiezers te bereiken en ook voor deze verkiezing de 100.000^e kiezer te kunnen begroeten.

met vriendelijke groet,

Jan van Zanen